

2007- Barcelona

**III Congreso Mundial sobre Derechos de
la Niñez y Adolescencia**
Del 14 al 19 de Noviembre de 2007
Barcelona

L'assetjament escolar a l'escola. Els drets dels nens conculcats.

"L'assetjament escolar és un cas públic de violacions de drets humans"

José Sanmartín.

Directora del Centre Reina Sofia d'Estudi de la Violència.

Autora: Marina Parés Soliva

Treballadora social especialitzada en l'assetjament escolar. Expert jurídic social. Membre de l'Associació Internacional sobre l'Assetjament i l'Assetjament al Treball. Referència institucional: Servei Europeu d'informació en mobilitat SEDISEM. Correu electrònic: sedisem@yahoo.es

III Congrés Mundial dels Drets de la Infància i l'Adolescència

Eix 2: un món adequat per als nens

Eix temàtic: Convivència pacífica i cultura del respecte dels drets dels infants i adolescents; contra la violència i la discriminació.

Títol: intimidació. Drets dels nens violats.

En espanyol a l'original. Traduït per Marina Parés

Resum:

El Servei Europeu d'Informació Mobbing és una ONG nascuda fa tres anys, l'objectiu principal de la qual és difondre el fenomen d'assetjament psicològic a nivell internacional i promoure línies de recerca destinades a erradicar aquest tipus de violència psicològica en diferents espais. on sorgeix. Aquest escrit és el resultat d'una d'aquestes línies de recerca, que tracta la violència entre iguals a les escoles, el que ara s'anomena bullying. L'assetjament escolar o bullying és un fenomen recent conceptualitzat i a Espanya va saltar a la llum pública arran del suïcidi de Jokin, un jove de 14 anys, per l'assetjament a què va ser sotmès, pels seus companys. A partir d'aquest fet, que ha tingut un impacte en l'opinió pública, s'han realitzat a Espanya diversos estudis estadístics sobre la prevalença de l'assetjament escolar, també han sorgit investigadors que han aportat els seus coneixements per desenvolupar plans de prevenció. De la mateixa manera, els pares dels nens afectats s'han unit en associacions d'ajuda i determinats casos han cridat l'atenció dels mitjans de comunicació i del poder judicial. Avui a Espanya hi ha un acord general sobre què s'entén per assetjament escolar i els professionals tenen la informació per aturar-lo, però la realitat de la vida diària confirma que els casos de nens víctimes de la intimidació dels seus companys, en lloc de disminuir, augmenten.

Aquest document abordarà el fenomen amb la certesa que la urgència de l'assetjament escolar vulnera els drets dels nens i adolescents i té l'objectiu de demostrar que el compliment estricte de la Convenció Internacional és una manera d'erradicar eficaçment l'assetjament escolar entre els escolars. En aquesta comunicació, s'analitzarà el fenomen de l'assetjament escolar a Espanya mitjançant l'anàlisi dels articles de la Convenció, inclosa l'administració de justícia per a menors (les normes de Beijing) i els articles que no es respecten. S'estudiarà en

profunditat i es donaran alternatives pràctiques a la seva implementació, amb l'objectiu que el conjunt de la societat espanyola requereixi de les autoritats competents una implicació emocional en el patiment dels menors agredits i les seves famílies. Això ajudarà a desenvolupar accions polítiques i legislatives encaminades a crear un món millor per als nens, en què la violència i la discriminació no tinguin cabuda.

Paraules clau: nens, violència, bullying, drets.

1. L'ASSETJAMENT ESCOLAR

1. 1 Concepte d'assetjament escolar

El concepte d'assetjament escolar prové d'una adaptació del concepte d'assetjament laboral a l'assetjament moral en l'entorn escolar. Les dues formes de conducta tenen molt en comú, ja que ambdues són manifestacions de violència psicològica a través de l'assetjament en grup, que les diferencia de l'entorn on tenen lloc, algunes en el treball i d'altres en l'escola; així com l'edat dels participants i l'ús més intens d'assalt físic en cas d'assetjament escolar. En tractar-se de manifestacions de violència física acompanyades de violència psicològica, pretenen molestar l'equilibri i l'estabilitat psicològica de la víctima. En conseqüència, el suïcidi de la víctima es pot considerar com a prova de l'èxit d'assetjament col·lectiu.

L'assetjament escolar es divideix en dues categories: directa i indirecta. L'assetjament directe: aquesta és la forma més habitual en els nens; en canvi, l'assetjament indirecte o l'agressió social: generalment és més freqüent en les nenes, principalment en la pre adolescència. Es caracteritza per la conducta de l'individu cap a l'aïllament social. Aquest aïllament s'obté gràcies a una varietat de tècniques, en particular: propagació de rumors, rebuig del contacte social amb la víctima, amenaça d'altres nens que s'aconsegueixin estar bé amb la víctima, crítiques als trets socials, al vestit o a la religió de la víctima, raça i discapacitat. Aquests atacs són, en la seva majoria, de naturalesa psicològica, en forma d'insults, amenaces verbals, menyspreu, ridícul, exclusió i poden anar acompanyats de violència física: cops de peu, pallisses.

L'assetjament escolar és un fenomen que es desenvolupa diàriament, al voltant d'un 15 per cent dels nens i adolescents han estat víctimes d'assetjament escolar, a Espanya, alguns estudis indiquen un 25%. L'assetjament significa sistemàticament insultar, intimidar, colpejar i humiliar a una persona. L'assetjament escolar és una forma d'assetjament psicològic perpetrat per un nen, amb l'ajuda de la seva colla, que és o se sent superior als altres d'una escola. Els investigadors asseguren que l'assetjament escolar té tres elements essencials: agressió, repetició i poder desigual. El comportament de l'assaltador és agressiu i negatiu, repetint-se i es produeix en una relació de poder desigual entre les parts implicades.

L'assetjament prolongat per part dels companys de classe pot provocar suïcidi o venjança ferotge, és per això que són necessàries les accions per prevenir-lo i detectar-lo. Els nens i nenes que són assetjats corren risc d'absentisme, ferides greus, fugides de la llar, intents de suïcidi i abús d'alcohol, drogues i cigarrets. Les dades estadístiques aproximades ens diuen que entre aquests nens víctimes, gairebé un 10% patiria ferides greus, més del 17% deixaria l'escola per evitar l'assetjament escolar i al voltant d'un 7% intentaria suïcidar-se per culpa de l'assetjament permanent. Alguns casos analitzats indiquen que si l'assetjament escolar es produeix en nois que ja tenen problemes socials, és possible que aquests

no es puguin defensar d'una manera que no sigui dràstica: és a dir, suïcidar-se o matar als companys. En aquest sentit, citem la massacre de Columbine als Estats Units i el cas Pantriste a l'Argentina.

1.2 Drets dels nens en l'assetjament escolar

Els drets dels nens (o drets dels infants) són drets que tenen els nens i joves per la senzilla raó del seu naixement. Són irrenunciables, innats i essencials per a una bona infància. La idea de promoure els Drets de l' Infant va començar al segle XIX i durant les dues primeres dècades del segle XX es van circular diverses declaracions dels drets de l'infant. Tanmateix, la primera declaració sistemàtica dels drets dels nens va ser la Declaració de Ginebra de 1924, escrita per Eglantyne Jebb, fundadora de l'organització internacional Save the Children, que va ser aprovada per la Societat de les Nacions el 26 de desembre de 1924. A partir d'aquesta iniciativa, l'Assemblea General de les Nacions Unides va aprovar el 1959 una Declaració dels Drets de l'Infant, composta per 10 principis, on s'especificava per als nens els drets previstos a la Declaració Universal dels Drets Humans. Va ser a partir del 1979, amb motiu de l'Any Internacional del Nen, que es va començar a discutir una nova declaració dels drets de l'infant, basada en nous principis. Arran d'aquest debat, el 1989, es va signar la Convenció sobre els Drets de l' Infant, vigent fins avui, a les Nacions Unides. Entre els drets de l'infant cada cop més reconeguts, podem destacar els següents:

- Dret a l'educació
- Dret a la família
- Dret a l'atenció sanitària preferent
- Dret a no ser obligat a treballar
- Dret a ser escoltat
- Dret a tenir un nom
- Dret a menjar cada dia
- Dret d'associació i dret d'integració, a participar activament en la societat on viuen
- Dret a no ser discriminat
- Dret a no ser maltractat

La Convenció sobre els Drets de l' Infant és un tractat internacional de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant, que conté 54 articles que reconeixen que totes les persones menors de 18 anys tenen el dret de ser protegides per desenvolupar-se i participar activament en la societat, establint que els nens són subjectes de dret. Ha estat ratificada per tots els estats del món, excepte Somàlia i els Estats Units d'Amèrica, aquest últim principalment per la prohibició d'aplicar la pena de mort als nens continguts en aquesta convenció.

Des que el 1959 es va aprovar la Declaració dels Drets de l' Infant a l'Assemblea General de les Nacions Unides, cada any es celebra el Dia Internacional dels Drets de l'Infant. Tot i això, malgrat que han passat diversos anys des d'aleshores, la

comunitat infantil en molts països continua patint greus problemes i els seus drets es veuen contínuament vulnerats. Sovint es pot pensar que aquestes violacions dels drets dels nens només es produeixen als països en desenvolupament i que als països avançats els nens estan protegits. Malauradament, al segle XXI, a les societats desenvolupades hi ha un àmbit en què es violen sistemàticament els drets dels nens i aquest lloc és l'escola, donat que "El dret a l'educació és un dret humà que afirma que l'educació és un dret i insta els estats a fer l'educació primària gratuïta per a tothom. La llei figura principalment al Pacte Internacional dels Drets Econòmics, Socials i Culturals de les Nacions Unides, ratificat per la majoria dels països del món, que a l'article 13 reconeix el dret de tothom a l'educació. El dret a l'educació conté els següents compromisos dels Estats:

- Estan d'acord que l'educació s'ha d'orientar al ple desenvolupament de la personalitat humana i un sentit de la dignitat i han de reforçar el respecte als drets humans i les llibertats fonamentals.
- També estan d'acord que l'educació ha de permetre a tothom participar efectivament en una societat lliure, promoure la comprensió, la tolerància i l'amistat entre totes les nacions i entre tots els grups racials, ètnics o religiosos i promoure activitats des de les Nacions Unides per al manteniment de la pau.
- "L'educació primària ha de ser obligatòria i accessible a tothom de forma gratuïta";
- "L'educació secundària, en les seves diferents formes, inclosa l'educació secundària tècnica i professional, hauria de generalitzar-se i fer-la accessible a tothom, per tots els mitjans adequats, i en particular per la introducció progressiva de l'educació gratuïta ";
- "L'educació superior hauria de ser accessible per a tothom en condicions d'igualtat, sobre la base de les capacitats individuals, per tots els mitjans adequats, i en particular mitjançant la introducció progressiva de l'educació gratuïta";
- Cal fomentar o intensificar l'educació bàsica, en la mesura del possible, per a aquells que no hagin rebut ni completat el cicle complet d'educació primària ";
- "Ha de perseguir activament el desenvolupament del sistema escolar a tots els cicles educatius, establir un sistema adequat de beques i millorar contínuament les condicions materials del professorat".

És obvi que, per a un nen assetjat a l'escola, l'educació que rep no s'orienta cap al ple desenvolupament de la seva personalitat i del seu sentit de la dignitat, i al respecte dels drets humans i les llibertats fonamentals no es reforcen, sinó al contrari. Escoltem la història d'una víctima:

Com a antiga víctima de l'assetjament escolar (ara conegut com a bullying). Ningú sap millor que jo pel que estan passant aquests nens. Ningú s'ho imagina ni s'imagina què hem suportat. Vaig arribar a provocar les burles als 12 i 13 anys perquè si no passava la recreació sola, aïllada, com una ventosa. Necessitava tenir contacte amb la gent i sabia que, encara que em fessin mal, tindria alguna cosa nou aquell dia. Vull que s'imaginin 2 esbarjos al dia, el primer durant 30 minuts i el segon durant 3 hores, ara ho multipliqueu per cada dia d'un curs escolar i, posteriorment, pels 8 anys que dura l'EGB. Imagina't créixer sol, aïllat, turmentat, entre cops i embolics tot aquest temps i preguntant-me per què ho he fet. Més tard, vaig pensar en suïcidar-me, però no tenia coratge, tenia por del dolor de la mort i, per sort, no ho vaig fer; però vaig estar marcada per sempre.

1.3 Conseqüències del bullying

L'assetjament escolar afecta tant a la víctima, com a els membres de la colla com els testimonis de la violència. Vegem breument les conseqüències de l'assetjament a cadascun dels seus protagonistes. La víctima produeix por i rebuig al context en què es pateix la violència, així com la pèrdua de confiança en un mateix i en els altres, també s'acompanyen de diverses dificultats que poden derivar d'aquests problemes (mal rendiment, baixa autoestima). En l'agressor, és favorable a l'augment dels problemes que el van portar a abusar de la seva força, a saber: això redueix la seva capacitat d'enteniment moral, així com la seva capacitat d'empatia, que és el principal motor de competència socio emocional i fins a la mesura que es fa més fort un estil d'interacció violent que representa un problema greu per al seu propi desenvolupament, dificultant l'establiment de relacions positives amb l'entorn que l'envolta. En els estudiants que no participen directament en la violència però que hi conviuen sense fer res per evitar-ho, l'assetjament escolar pot provocar, encara que en menor mesura, problemes similars als de la víctima (por de ser víctima de violència, agressions similars) i les que es produeixen a l'agressor (empatia reduïda); i tots dos contribueixen a un augment de la insensibilitat, l'apatia i la falta de solidaritat davant els problemes dels altres, característiques que augmenten el risc que en el futur esdevinguin protagonistes actius de la violència. D'altra banda, les conseqüències en el context institucional en què es produeix la violència, és a dir l'escola, són greus, perquè es percep una disminució de la qualitat de vida dels alumnes, perquè és difícil arribar a la majoria dels seus objectius (aprenentatge, qualitat del treball ...) i augmenta problemes i tensions, provocant una escalada amb greus conseqüències. Com a conclusió, pel que fa al grup classe, format per nens que presencien les humiliacions de la víctima i que són silenciats pel terror del grup d'assetjament, hem d'acordar que l'educació no els permet participar efectivament en un societat lliure, per afavorir la comprensió i la tolerància, però, al contrari, ja que estan sotmesos al règim de terror dels més forts, no són lliures de parlar del que passa ni amb els pares ni amb els professors, ni defensar la víctima perquè això els col·locaria en un lloc on també l'assetjaran perquè el que aprenen siguin formes de relacions interpersonals basades en la intolerància, el menyspreu i la humiliació. A les escoles on es pot prosperar l'assetjament escolar, el principi educatiu que figura en el tractat, a saber, l'amistat entre totes les nacions i entre tots els grups racials, ètnics o religiosos, és utòpic.

També hem de subratllar que aquest mateix tractat estipula que els "Estats part del present Pacte es comprometen a respectar la llibertat dels pares i, si escau, dels tutors legals, de triar els seus fills o escoles diferents dels creats per els poders públics, sempre que compleixin els estàndards mínims que l'Estat prescriu o aprova en matèria d'educació i que els seus fills o gabinets proporcionin una educació religiosa o moral d'acord amb les seves pròpies conviccions". A Espanya, no es respecta el dret dels pares dels fills víctimes d'assetjament escolar a escollir altres centres públics diferent al centre on són assetjats els seus fills.

2. DRETS DEL NEN

2.1 Drets violats

La Convenció sobre els Drets de l' Infant, adoptada i ratificada per l'Assemblea General en la seva resolució 44/25 de 20 de novembre de 1989, va entrar en vigor el 2 de setembre de 1990 i conté 54 articles que mereixen la nostra atenció. En resum, els drets humans bàsics de què gaudeixen els nens de tot el món són: el dret a la supervivència; al ple desenvolupament; protecció contra influències perilloses, protecció contra maltractaments i explotació; i plena participació en la vida familiar, cultural i social. Al seu torn, els quatre principis bàsics de la

Convenció són la no discriminació; dedicació als millors interessos del nen; el dret a la vida, a la supervivència i al desenvolupament; i respecte per les opinions del nen. La Convenció protegeix els drets dels nens proporcionant directrius per a l'assistència sanitària, l'educació i la prestació de serveis legals, civils i socials. Cal destacar que tots els drets definits en la Convenció són inherents a la dignitat humana i al desenvolupament harmoniós de tots els nens i que ser assetjat representa un atac a la dignitat personal del menor i impedeix el desenvolupament harmoniós de l'infant; hem d'insistir en remarcar la necessitat de veure l'assetjament escolar com una vulneració dels drets dels nens i promoure l'obligació d'acabar amb l'assetjament escolar de tots aquells que defensen els drets dels nens.

En aquest estudi aprofundirem en els articles de la Convenció que es violen quan apareix un cas d'assetjament escolar a l'escola. No només veurem què passa en permetre l'aparició d'assetjament escolar, sinó que també proposarem alternatives pràctiques de manera que, amb la seva implementació, l'assetjament i la violència entre iguals en establiments d'ensenyaments s'aturin. En autoritzar l'assetjament escolar, es violen els articles següents:

L'article 2, paràgraf 2, de la Convenció (1), que obliga els Estats a garantir mesures per a la protecció dels nens per evitar situacions de discriminació, es deixa d'observar quan apareix un cas únic d'intimidació a una escola i no es resol. Perquè en aquestes situacions, els Estats no protegeixen el nen de la discriminació ni del càstig d'assetjament escolar. Per evitar aquest incompliment i proporcionar solucions, cal reflexionar sobre les mesures adequades i posem l'èmfasi en l'element més important de l'existència de normatives legals que sancionin les pràctiques d'assetjament moral dins dels establiments educatius. Cal anar cap a la sensibilització d'una banda i cap a les exigències als governants de l'altra, de manera que a tots els països la legislació contra l'assetjament moral es legisli íntegrament, ja sigui primària, secundària o fins i tot l'educació superior.

L'article 3 de la Convenció, a la seva secció 3 (2), tampoc no es respecta en permetre l'aparició d'assetjament escolar a l'escola, perquè els Estats no vetllen pel respecte de les regulacions als serveis d'atenció com centres educatius de seguretat contra el risc psicosocial d'assetjament moral, tant per a l'infant víctima com per als nens testimonis de violència. L'alternativa seria implementar mesures de prevenció de riscos als centres educatius, tant destinats a professors, personal no docent com estudiants. Una autèntica política de prevenció de riscos psicosocials a les escoles permetria detectar situacions de conflicte que podrien conduir a una possible instauració de l'assetjament escolar i abordar-lo des de les primeres etapes.

Un altre punt que no es respecta és l'apartat 1 de l'article 12 de la Convenció (3) que garanteix la formació d'un judici adequat per als menors d'edat, aquest aspecte es viola de manera flagrant en cas d'intimidació, perquè en aquestes situacions significa per al menor assetjat expressar el que li està fent. Quan els canals de comunicació estudiant-professor fracassen, els menors, les víctimes del grup d'assetjament escolar són els més afectats, però altres nens que veuen com el regne del terror s'estableix en les relacions interpersonals també es veuen afectats. Els nens queden en silenci per por i aquest fet és contrari a la seva formació en valors democràtics. L'alternativa que podrien implementar els adults per evitar aquest tipus de situacions seria crear les anomenades bústies contra l'assetjament escolar, incloses en el marc general d'un pla de prevenció d'assetjament escolar. En aquestes bústies, de forma anònima, els menors poden denunciar situacions d'assetjament tant a ells mateixos com a d'altres, és a dir que van veure atacar altres companys. En alguns casos en què s'han creat aquestes bústies, es comprova que prou abans que l'infant víctima denunciï l'assetjament de la qual és víctima, altres testimonis infantils han escrit denúncies anònimes per informar de la

situació d'assetjament escolar a un altre company. Aquest fet confirma el postulat que alguns nens que presenciaven violència contra un altre i que han de callar per por al grup d'agressors també pateixen, i en alguns casos amb la mateixa intensitat que el nen víctima, per manifestacions posteriors a l'estrès-traumàtic, sent més evidents els símptomes d'insomni, ansietat i plor sense raó.

L'article 16, apartat 4, es viola en els seus dos apartats, és a dir, es viola íntegrament en cas d'intimidació, ja que la no ingerència en la vida privada de la víctima no queda garantit. La primera secció de l'article es viola ja que els atacs a l'honor del nen víctima d'assetjament escolar es realitzen amb impunitat per tots els mitjans possibles, incloses les noves tecnologies, tant mitjançant els missatges de correus electrònics privats i la pallissa i l'assetjament per part d'altres a través dels mòbils. La violència adquireix formes tan retorçades com l'enregistrament mòbil per a la seva posterior difusió.

Això és el que li va passar a un altre noi valencià de 14 anys, el novembre passat, que va ser colpejat i va rebre cops de puny i cops de peu per a tot el cos fins el punt de ser ingressat a urgències. Va rebre cops mentre un company de classe va enregistrar amb el mòbil com plorava i demanava ajuda.

L'absència de legislació específica viola l'apartat segon d'aquest article perquè el menor assetjat no té la protecció específica que l'alliberaria de la greu situació que pateix.

L'article 19, apartat 5, tampoc no es respecta totalment, ja que permet que les situacions d'assetjament escolar no tinguin un programa de prevenció específic que prevegi les accions que hauria de prendre un menor assetjat per a protegir-se dels adults. A Espanya actualment no hi ha mesures legislatives ni administratives per protegir el nen víctima de l'assetjament escolar contra els abusos físics i mentals de l'assetjament escolar. Tot i que a la majoria dels Estats el menor està protegit dels maltractaments per part dels adults, no es pot dir el mateix quan el maltractament és perpetrat per altres menors, de manera que es pot dir que a l'assetjament escolar a l'escola, els menors són indefensos davant els abusos causats pels seus companys. Aquesta situació es pot solucionar implementant un pla de prevenció d'assetjament escolar a totes les escoles. A partir del Servei d'informació Europeu de l'Assetjament (SEDISEM), s'ha dissenyat un pla i un projecte d'intervenció contra l'assetjament a l'escola per ajudar a acabar amb aquesta falta de defensa per als menors assetjats, d'una manera eficient i menys costosa; vinculant, ja que es basa en les accions que s'han de dur a terme des de la pròpia institució i no tant per la presència d'un expert extern a la institució, sent els mateixos professors els protagonistes del canvi. A continuació s'expliquen les línies principals d'aquest projecte d'intervenció.

L'article 28, apartat 6, es viola en el seu primer apartat, en particular en les subseccions "b" i "e", que garanteixen l'educació i eviten l'assetjament escolar. I així ho és, atès que a falta de mesures de protecció per al nen víctima d'assetjament escolar, es troba amb la situació d'haver de deixar d'anar a l'escola per evitar atacs i agressions; als quals està sotmès a l'escola, pels seus companys. La falta de protecció del menor assetjat fomenta l'absentisme.

L'endemà, la meua filla no va voler tornar a classe perquè va dir que sabia que passaria. La van empènyer, la van humiliar i la van fer abandonar l'escola. Al curs d'idiomes, la van amenaçar de mort i li van dir: "Potser heu escapat aquests dies, però els vostres pares no sempre estaran amb vosaltres". "Tenim una sorpresa per a vosaltres: us mataran a fora".

Així mateix, aquest article no es respecta, tampoc a la seva segona secció, perquè és precisament l'absència d'un sistema de disciplina justa i equitativa que anima els grups agressius a prendre el poder a classe i al pati, aterroritzant els seus companys. Afrontar l'assetjament escolar a les escoles està relacionat amb la implementació d'una justa disciplina escolar, és a dir capaç de protegir a la víctima, en cas contrari, quan la víctima no està protegida, llavors no es pot parlar d'un sistema just.

L'article 29, apartat 7, tampoc es respecta en permetre l'aparició de l'assetjament escolar, essencialment perquè ha estat dissenyat per fomentar una cultura de l'educació en valors que falla completament en permetre l'emergència de les situacions d'assetjament escolar entre menors d'edat, perquè un nen que està sent assetjat no es pot desenvolupar de la millor manera possible.

Sis anys després de viure en un infern diari d'insults, desqualificacions, solitud, marginació, ferides al coll constants dels seus companys en la més absoluta solitud perquè no va trobar suport de ningú. ni professors ni familiars: José Carlos es va atrevir a donar a conèixer el calvari que un dia després d'altre va haver de suportar.

L'incompliment d'aquest article és especialment greu, en particular pel que fa a la subsecció "d" en què els Estats signants es comprometen a preparar l'infant per assumir una vida responsable en una societat lliure, amb esperit de comprensió, pau, tolerància, igualtat de gènere i amistat entre totes les persones. Ni els nens assetjats ni testimonis, ni els nens agressors, aprenen a viure en una societat guiada per la pau i la comprensió.

En cas d'assetjament, l'article 31 (8) de la Convenció també es viola, en els seus dos apartats, els que garanteixen el descans i el joc en els nens, i aquest és el cas ja que els nens víctimes d'assetjament escolar no ho fan. No es beneficiaran de sortides culturals a l'escola ni de l'esport, ja que es tracta de situacions en què els actes d'agressió dels seus companys es realitzen amb impunitat.

"Ploro per tot, no vull fer el festival, em costa assegurar-me que estic davant de la meva mare i que no m'importa que els meus amics no em parlin, m'encarrego que no parlen amb mi, em sento estúpida sola, no puc suportar el temps al pati, també em fa vergonya, que tothom em sembla així i xiuxiueja, no ho puc suportar, em sento estrany "A la darrera excursió, em van llançar una llauna de Coca-Cola, no m'arriscaria a fer res més, així que no vaig anar".

L'article 37 (9) també es viola íntegrament, ja que permet que el menor sigui torturat físicament i mentalment pels seus companys. Veiem com a exemple la situació real que pateix un menor.

En altres ocasions, els acusats li van tapar el cap amb la jaqueta i el van colpejar de tota manera mentre convidaven altres estudiants a unir-se al repartiment de la universitat de forma gratuïta. A la menor també se li va robar la cartera i la seva cadena clau, objectes que la Guàrdia Civil va trobar en possessió dels detinguts. Un altre assetjament a què va ser sotmès va consistir en posar-li plomes a l'orella i, entre les tortures, la denúncia relata que els presumptes atacants van cremar plàstic i van obligar la víctima a posar-se les mans sobre ell.

Aquest article obliga els estats a assegurar-se que ningú no torturen nens i que són violats definitivament quan els nens assetjats són atacats de forma reiterada, ocasionant de vegades el suïcidi dels menors com a manera de fugir de l'assetjament que s'enfronten, sense que les autoritats educatives intervinguessin.

L'article 39, apartat 10, tampoc no respecta els Estats signants, ja que s'ignoraran les sol·licituds dels pares dels nens víctimes d'una solució ràpida de la situació que pateixen els seus fills. Aquest article obliga els Estats a adoptar totes les mesures

adequades per promoure la recuperació física i psicològica i la reinserció social de cada fill víctima. La realitat és al contrari, els menors assetjats rarament són atesos pels sistemes públics de salut i els pares han de recórrer a una cura psicològica privada perquè els seus fills es recuperin de les humiliacions rebudes, amb el cost econòmic resultant.

Un altre article 40 (11) és un que no es respecta als articles de la Convenció quan l'assetjament escolar té lloc a les escoles i ningú no fa res per aturar-lo. Sentim la història d'una víctima.

"Em van cridar boig perquè vaig tartamudejar molt i, de vegades, em parlaven com si fos estúpid o insà, em colpejaven constantment al coll els companys de classe. Una vegada em van pegar al davant del professor, vaig continuar mirant-lo per veure si reaccionava, però no, va dir res, va fer un petit somriure".

Aquest article preveu la promoció de mesures de rehabilitació per a menors que han violat la llei per tal de garantir que aquestes mesures de rehabilitació milloren el respecte de l'infant pels drets humans i les llibertats fonamentals de tercers. Avui en dia, els pocs nens assetjadors jutjats per la seva intimidació envers un company no disposen d'una sèrie de mesures de rehabilitació per evitar que continuïn atacant els seus companys un cop finalitzada la detenció prescrita. En aquest sentit, s'haurien d'implementar mesures especials, com ara la sol·licitud de perdó a la víctima i accions de reparació que beneficiaran directament al menor víctima per part de tots els menors que han format la banda d'assetjament escolar i, per tant, han participat atacant activament. També s'ha de tenir en compte la col·locació en cases d'acollida per a menors en els quals es determini que els seus pares fomentin actes violents dels fills, fins que aquests últims hagin rebut una teràpia adequada que els permeti educar els seus fills, respectant les normes socials de respecte dels seus companys. Aquesta pot ser una decisió controvertida, especialment per a les persones que no han tractat mai amb els pares de nens que fan bullying. Els bullies o assetjadors són nens que també mereixen ser tractats adequadament pel seu benestar i educats no per pares violents o amb trastorns de personalitat que es manifesten com a falta d'empatia pel patiment de altres, això no és adequat per a aquests menors, encara que siguin els seus pares. Una indicació important en aquest sentit és si els pares del nen van manifestar el seu lament per els fets comesos pels seus fills i van poder empatitzar amb els pares del fill víctima; altrament, quan no hagin pogut comprendre el dolor dels pares de la víctima, haurem de pensar que potser no són la millor gent per educar els seus fills sense convertir-los en delinqüents.

L'assetjament es va produir des del primer dia, llançant-li boles de paper a l'aula i insultant-lo. I van arribar a una dimensió més alta el 24 de setembre durant un esbarjo quan la germana petita va ser amenaçada i insultada i la germana gran va ser colpejada en el cap i l'esquena quan va voler intervenir per salvar-la. La mare de les nenes va parlar amb l'altra mare, que es va negar a cooperar (aparentment és una família problemàtica).

Els governs signants es comprometen a salvaguardar i defensar aquests drets i, per tant, la lluita contra les pràctiques d'assetjament escolar és un compromís que s'hauria de considerar com una obligació per a tots els països del món.

2.2 Alternatives i solucions

No podem començar a parlar d'alternatives efectives a l'assetjament escolar si no hem analitzat prèviament quins són els desencadenants. Fem una ullada ràpida, sabem que hi ha tres tipus de factors (12) que influeixen en la emergència de

l'assetjament escolar: l'individu, l'organització i la comunitat. Els factors individuals són els que fan referència a les característiques dels menors implicats, els factors organitzatius són els del centre educatiu en què es presenta un cas d'assetjament escolar, és a dir, es refereix al clima cultural i escolar. L'altre gran grup, es compon de factors socials o comunitaris, és a dir dels d'una determinada societat, a saber, els valors que prevalen en aquesta societat i les polítiques públiques amb què es doten. Per tant, la lluita contra l'assetjament implicarà la implementació d'accions en els tres tipus de factors. Davant dels factors comunitaris, hem d'apostar per l'existència d'una llei contra l'assetjament escolar per fer front als factors organitzatius, recomanem un pla d'intervenció i intervenció per a cada centre educatiu i per abordar factors individuals, serà necessària una teràpia específica. En conclusió, les alternatives pràctiques per erradicar l'assetjament escolar se centren en tres eixos: l'existència d'una llei estatal contra l'assetjament escolar en totes les seves manifestacions (escola, feina, immobiliàries, etc.), el segon eix inclou tant la prevenció com la intervenció dins del Centre Educatiu, com la implementació de mesures preventives mitjançant la prevenció de riscos psicosocials a les escoles (evitar l'assetjament de professors i escolars) i finalment la obligació per a cada centre escolar de tenir el seu projecte d'intervenció contra l'assetjament moral, que serveix de protocol d'actuació en cas que aparegui un cas d'assetjament escolar. Intervenir en factors individuals requereix un coneixement previ dels menors implicats, per la qual cosa ha de ser dissenyat específicament en cada cas, de manera que ara ens introduïrem en cadascun dels eixos en què podem fer-ho, és a dir, factors organitzatius i socials. La part positiva de conèixer els factors propicis per a l'assetjament escolar és que aquests factors funcionen de dues maneres, com prevenció i inhibidor de l'assetjament escolar, és a dir, que la seva manca pot ser un detonant i la seva presència pot ser un ajut per prendre mesures per prevenir i combatre l'assetjament escolar, d'aquí la necessitat de ser redactat.

La importància que un Estat tingui una llei contra l'assetjament moral permet a aquesta societat, d'una banda, adquirir una col·lecció normativa i, d'altra banda, crear una sensibilitat social determinant aquestes pràctiques d'assetjament com a delinqüents en aquest país. L'existència d'una llei estatal contra tot tipus d'assetjament escolar promou que els factors comunitaris que intervenen en casos d'assetjament escolar permetin prevenir el bullying en lloc d'incentivar-lo. Podem dir que l'absència d'una llei contra l'assetjament és un factor que facilita el seu sorgiment, perquè demostra que aquesta societat no té cap base social predisposada per disminuir l'assetjament escolar.

Per la seva banda, la implementació de la prevenció de riscos psicosocials als centres educatius permetrà combatre tant l'assetjament moral entre professors (assetjament laboral) com entre els estudiants (assetjament escolar), implementant així una cultura preventiva, que promou una cultura de valors d'origen, és a dir de la pràctica diària i no només grans discursos de bones intencions. És difícil educar en una cultura de tolerància quan hi ha bullying entre els propis professors.

Tot i que un país té una llei contra l'assetjament escolar i també la prevenció forçada als centres educatius, és probable que es produeixin alguns casos d'assetjament escolar perquè no és possible intervenir de forma preventiva contra factors individuals. És a dir, quan aquestes dues mesures anteriors, és a dir, considerar l'assetjament escolar com un delictes i prevenir-lo, no han estat suficients i hi ha una emergència en cas d'assetjament escolar, és important que el centre educatiu tingui un protocol d'acció. No hi ha dubte que la intervenció en factors comunitaris i organitzatius reduirà el nombre d'assetjats, però això no pot evitar la emergència de tots, i és per això que des del Servei d' Informació Europeu de Mobbing que recomanem el projecte d'intervenció escolar (13) de l'escola com a protocol d'actuació en cas d'assetjament escolar.

2.3 Projecte d'intervenció en l'assetjament escolar

Per a la implementació d'aquest protocol es basa en la premissa que l'assetjament escolar és una manifestació d'assetjament en grup i totes les intervencions dissenyades tenen en comú un suport incondicional per a la persona, l'infant en aquest cas, víctima de la violència dels seus companys. En conseqüència, el projecte d'intervenció presentat (14) només es pot aplicar tenint en compte aquests dos pilars, a saber: el suport incondicional del menor víctima i l'admissió que ens trobem davant de l'assetjament escolar de grup. Així que no es tracta d'una disputa entre dos, si que, hi ha un grup que ataca un individu. Sense respectar aquestes dues premisses, el model d'intervenció presentat aquí probablement no assolirà els resultats esperats.

El suport incondicional a l'infant víctima pren la forma d'un respecte absolut per la seva paraula, la versió dels fets que manifesta, així com la seva participació en la presa de decisions sobre els mètodes d'intervenció i els terminis "intervenció". No s'ha de fer res sense que el fill víctima sàpiga quina serà la intervenció de l'adult, això implica adaptar-se a l'edat del menor. L'incompliment dels seus criteris i l'actuació sense el seu coneixement poden empitjorar la violència de la qual són víctimes, perquè els adults, fins i tot amb la millor intenció, poden emprendre accions que empitjoren la situació d'angoixa vital del nen-víctima. No podem ignorar el risc de suïcidi entre els menors assetjats, precisament per l'angoixa vital que pateixen, de manera que el compliment estricte d'aquest punt té una importància vital. Així, el model aquí presentat es basa en el respecte a la presa de decisions del menor quant a la resolució del seu propi problema, amb l'única excepció que no es tolerarà cap altre acte d'agressió contra ell. És molt important que en aquesta etapa l'adult sigui inflexible: no es permetrà continuar sent atacat, per la qual cosa totes les accions a concebre han de complir aquest objectiu: tallar les agressions arrel.

L'altre pilar en el qual es basa aquest model d'intervenció és l'acceptació que estem davant l'assetjament grupal, cosa que significa que d'una banda hi ha un grup de nens o adolescents que ataquen i l'altra la víctima que és atacada, molt sola i amb molt pocs suports. El model que es presenta aquí no tindrà bons resultats si partim de la hipòtesi d'una disputa entre dos. En els conflictes interpersonals, hi ha un cert equilibri de poder que no existeix en el cas d'assetjament escolar o intimidació. En conseqüència, caldrà dissenyar activitats específiques destinades a la víctima, als agressors, als espectadors, així com a l'aula, a les famílies i a tota la comunitat educativa en general. El pla d'intervenció implica tothom.

El pla d'intervenció té dos components: la intervenció escolar i la intervenció familiar. En el marc de la intervenció escolar, cal distingir el treball a classe, que recaurà en el tutor, també inclou la intervenció amb la resta de professors, que recaurà més en la direcció. No s'ha de menystenir aquest aspecte educatiu, ja que caldrà comptar amb la col·laboració de tots els professors per posar en pràctica mesures dissuasives d'altres possibles assetjaments, perquè s'ha detectat que, de vegades, quan la víctima és altament protegit, el grup Bullying busca un altre estudiant per dirigir les seves accions violentes. D'altra banda, el treball a classe ha d'incloure la intervenció amb els nens protagonistes (víctima i mató), i amb el grup classe. En el pla d'intervenció es distingeixen les accions cap als tres grups d'infants (víctima, intimidadors i testimonis) perquè les intervencions seran diferents per a cadascun d'ells.

La intervenció familiar ha d'incloure el treball tant amb la família del menor víctima, com amb els pares de l'instigador i també amb els pares d'altres fills violents. En aquest apartat, la participació dels treballadors socials dels equips d'orientació i els serveis socials municipals és molt important.

3. CONCLUSIONS

L'assetjament escolar és una forma d'abús voluntari i persistent per part d'un grup d'estudiants contra un altre sense provocació. Tots els experts i estudiosos sobre el tema afirmen que els agressors actuen generalment per desig de poder i dominació cap a l'altre. La manera d'actuar i l'estil educatiu de pares i educadors són essencials tant en la prevenció com en la detecció i frenada precoç d'aquest fenomen. Cal remarcar la importància del paper que juguen els observadors d'assetjament escolar i subratllar que, en la majoria dels casos, opten per situar-se del costat dels més forts per por de ser el proper atacat. És per això que és de vital importància que quan es produeixi una situació abusiva, haureu de saber actuar de forma ràpida i contundent, seguint un pla predeterminat que involucri tota la comunitat educativa, inclosa famílies i altres agents externs com ara treballadors socials i psicòlegs.

Els estudis han demostrat que els programes contra l'assetjament escolar poden reduir els atacs a menors si es mantenen a llarg termini. Els projectes de prevenció i intervenció de l'assetjament escolar implementats des de la pròpia escola són efectius. Es va comprovar que els nens que es trobaven a les escoles on es van donar consells contra l'assetjament escolar van canviar el seu comportament. Les dades també mostren que la violència reapareix si se suspèn les classes de prevenció d'un any a l'altre. La importància de la prevenció és enviar missatges clars i coherents que l'assetjament no es tolerarà al centre. Així mateix, la prevenció garanteix que el comportament dels professors i les estructures del personal no actua com un model de conducta d'assetjament escolar.

Reconeixem que els professors estan avui desbordats de tantes situacions que han de gestionar i intervenir en aquests casos i en d'altres, han de comptar amb el suport de l'administració (mitjançant la prevenció de riscos psicosocials per a professors i estudiants) i tenen la capacitat d'intervenir per reduir el comportament perturbador d'arrel (mitjançant un protocol d'acció específic). Per aquest motiu, és necessari proporcionar als professors els recursos necessaris en aquest sentit, fins i tot, donant-los l'autoritat normativa que els permeti castigar adequadament els estudiants que distorsionen la convivència al centre.

Reconèixer els drets dels nens i nenes els permet concentrar-se en ells com a éssers plens. Amb l'aprovació de la Convenció, els nens i nenes han deixat de ser destinataris passius de les prestacions i s'han convertit en persones independents i subjectes de drets. Si les necessitats dels nens abans es consideraven negociables, ara s'han convertit en drets fonamentals. En societats avançades, les escoles no només han de tractar contingut acadèmic, sinó que han de treballar amb actituds, estàndards i valors. Educar així en la cooperació, la tolerància, la solidaritat, la resolució pacífica de conflictes, el respecte dels estàndards de convivència, etc. i permetent que els nens sàpiguen posar-se en la posició dels altres, és a dir, com perceben el que senten altres persones al seu voltant, podrem formar els futurs adults de demà perquè puguin viure-hi en pau amb els seus companys. Espero que aquest document hagi contribuït a això.

"Sovint sento que et refereixes a l'home que comet un delicte com si no fos un de vosaltres, com un desconegut i intrús en el vostre món ...

Però us dic que de la mateixa manera que cap fulla es torna groga sense que l'arbre en tingui coneixement silenciós, els dolents tampoc poden fer el mal sense la voluntat oculta de tots vosaltres".

Jalil Gibrán, escriptor libanès.

NOTES:

1 -2. Los Estados Partes tomarán todas las medidas apropiadas para garantizar que el niño se vea protegido contra toda forma de discriminación o castigo por causa de la condición, las actividades, las opiniones expresadas o las creencias de sus padres, o sus tutores o de sus familiares

² Artículo 3

1. En todas las medidas concernientes a los niños que tomen las instituciones públicas o privadas de bienestar social, los tribunales, las autoridades administrativas o los órganos legislativos, una consideración primordial a que se atenderá será el interés superior del niño.

2. Los Estados Partes se comprometen a asegurar al niño la protección y el cuidado que sean necesarios para su bienestar, teniendo en cuenta los derechos y deberes de sus padres, tutores u otras personas responsables de él ante la ley y, con ese fin, tomarán todas las medidas legislativas y administrativas adecuadas.

3. Los Estados Partes se asegurarán de que las instituciones, servicios y establecimientos encargados del cuidado o la protección de los niños cumplan las normas establecidas por las autoridades competentes, especialmente en materia de seguridad, sanidad, número y competencia de su personal, así como en relación con la existencia de una supervisión adecuada.

³ Artículo 12

1. Los Estados Partes garantizarán al niño que esté en condiciones de formarse un juicio propio el derecho de expresar su opinión libremente en todos los asuntos que afectan al niño, teniéndose debidamente en cuenta las opiniones del niño, en función de la edad y madurez del niño.

2. Con tal fin, se dará en particular al niño oportunidad de ser escuchado, en todo procedimiento judicial o administrativo que afecte al niño, ya sea directamente o por medio de un representante o de un órgano apropiado, en consonancia con las normas de procedimiento de la ley nacional.

⁴ Artículo 16

1. Ningún niño será objeto de injerencias arbitrarias o ilegales en su vida privada, su familia, su domicilio o su correspondencia ni de ataques ilegales a su honra y a su reputación.

2. El niño tiene derecho a la protección de la ley contra esas injerencias o ataques.

⁵ Artículo 19

1. Los Estados Partes adoptarán todas las medidas legislativas, administrativas, sociales y educativas apropiadas para proteger al niño contra toda forma de perjuicio o abuso físico o mental, descuido o trato negligente, malos tratos o explotación, incluido el abuso sexual, mientras el niño se encuentre bajo la custodia de los padres, de un representante legal o de cualquier otra persona que lo tenga a su cargo.

2. Esas medidas de protección deberían comprender, según corresponda, procedimientos eficaces para el establecimiento de programas sociales con objeto de proporcionar la asistencia necesaria al niño y a quienes cuidan de él, así como para otras formas de prevención y para la identificación, notificación, remisión a una institución, investigación, tratamiento y observación ulterior de los casos antes descritos de malos tratos al niño y, según corresponda, la intervención judicial

⁶ Artículo 28

1. Los Estados Partes reconocen el derecho del niño a la educación y, a fin de que se pueda ejercer progresivamente y en condiciones de igualdad de oportunidades ese derecho, deberán en particular:

a) Implantar la enseñanza primaria obligatoria y gratuita para todos;

b) Fomentar el desarrollo, en sus distintas formas, de la enseñanza secundaria, incluida la enseñanza general y profesional, hacer que todos los niños dispongan de ella y tengan acceso a ella y adoptar medidas apropiadas tales como la implantación de la enseñanza gratuita y la concesión de asistencia financiera en caso de necesidad;

c) Hacer la enseñanza superior accesible a todos, sobre la base de la capacidad, por cuantos medios sean apropiados;

d) Hacer que todos los niños dispongan de información y orientación en cuestiones educacionales y profesionales y tengan acceso a ellas;

e) Adoptar medidas para fomentar la asistencia regular a las escuelas y reducir las tasas de deserción escolar.

2. Los Estados Partes adoptarán cuantas medidas sean adecuadas para velar por que la disciplina escolar se administre de modo compatible con la dignidad humana del niño y de conformidad con la presente Convención.

3. Los Estados Partes fomentarán y alentarán la cooperación internacional en cuestiones de educación, en particular a fin de contribuir a eliminar la ignorancia y el analfabetismo en todo el mundo y de facilitar el acceso a los conocimientos técnicos y a los métodos modernos de enseñanza. A este respecto, se tendrán especialmente en cuenta las necesidades de los países en desarrollo.

⁷ Artículo 29

1. Los Estados Partes convienen en que la educación del niño deberá estar encaminada a:

a) Desarrollar la personalidad, las aptitudes y la capacidad mental y física del niño hasta el máximo de sus posibilidades;

b) Inculcar al niño el respeto de los derechos humanos y las libertades fundamentales y de los principios consagrados en la Carta de las Naciones Unidas;

c) Inculcar al niño el respeto de sus padres, de su propia identidad cultural, de su idioma y sus valores, de los valores nacionales del país en que vive, del país de que sea originario y de las civilizaciones distintas de la suya;

d) Preparar al niño para asumir una vida responsable en una sociedad libre, con espíritu de comprensión, paz, tolerancia, igualdad de los sexos y amistad entre todos los pueblos, grupos étnicos, nacionales y religiosos y personas de origen indígena;

e) Inculcar al niño el respeto del medio ambiente natural.

2. Nada de lo dispuesto en el presente artículo o en el artículo 28 se interpretará como una restricción de la libertad de los particulares y de las entidades para establecer y dirigir instituciones de enseñanza, a condición de que se respeten los principios enunciados en el párrafo 1 del presente artículo y de que la educación impartida en tales instituciones se ajuste a las normas mínimas que prescriba el Estado.

⁸ . Artículo 31

1. Los Estados Partes reconocen el derecho del niño al descanso y el esparcimiento, al juego y a las actividades recreativas propias de su edad y a participar libremente en la vida cultural y en las artes.

2. Los Estados Partes respetarán y promoverán el derecho del niño a participar plenamente en la vida cultural y artística y propiciarán oportunidades apropiadas, en condiciones de igualdad, de participar en la vida cultural, artística, recreativa y de esparcimiento.

⁹ Artículo 37

Los Estados Partes velarán por qué:

a) Ningún niño sea sometido a torturas ni a otros tratos o penas crueles, inhumanos o degradantes. No se impondrá la pena capital ni la de prisión perpetua sin posibilidad de excarcelación por delitos cometidos por menores de 18 años de edad;

b) Ningún niño sea privado de su libertad ilegal o arbitrariamente. La detención, el encarcelamiento o la prisión de un niño se llevará a cabo de conformidad con la ley y se utilizará tan sólo como medida de último recurso y durante el período más breve que proceda;

c) Todo niño privado de libertad sea tratado con la humanidad y el respeto que merece la dignidad inherente a la persona humana, y de manera que se tengan en cuenta las necesidades de las personas de su edad. En particular, todo niño privado de libertad estará separado de los adultos, a menos que ello se considere contrario al interés superior del niño, y tendrá derecho a mantener contacto con su familia por medio de correspondencia y de visitas, salvo en circunstancias excepcionales;

d) Todo niño privado de su libertad tendrá derecho a un pronto acceso a la asistencia jurídica y otra asistencia adecuada, así como derecho a impugnar la legalidad de la privación de su libertad ante un tribunal u otra autoridad competente, independiente e imparcial y a una pronta decisión sobre dicha acción.

¹⁰ Artículo 39

Los Estados Partes adoptarán todas las medidas apropiadas para promover la recuperación física y psicológica y la reintegración social de todo niño víctima de: cualquier forma de abandono, explotación o abuso; tortura u otra forma de tratos o penas crueles, inhumanos o degradantes; o conflictos armados. Esa recuperación y reintegración se llevarán a cabo en un ambiente que fomente la salud, el respeto de sí mismo y la dignidad del niño.

¹¹ Artículo 40

1. Los Estados Partes reconocen el derecho de todo niño de quien se alegue que ha infringido las leyes penales o a quien se acuse o declare culpable de haber infringido esas leyes a ser tratado de manera acorde con el fomento de su sentido de la dignidad y el valor, que fortalezca el respeto del niño por los derechos humanos y las libertades fundamentales de terceros y en la que se tengan en cuenta la edad del niño y la importancia de promover la reintegración del niño y de que éste asuma una función constructiva en la sociedad.

2. Con este fin, y habida cuenta de las disposiciones pertinentes de los instrumentos internacionales, los Estados Partes garantizarán, en particular:

a) Que no se alegue que ningún niño ha infringido las leyes penales, ni se acuse o declare culpable a ningún niño de haber infringido esas leyes, por actos u omisiones que no estaban prohibidos por las leyes nacionales o internacionales en el momento en que se cometieron;

b) Que a todo niño del que se alegue que ha infringido las leyes penales o a quien se acuse de haber infringido esas leyes se le garantice, por lo menos, lo siguiente:

i) Que se lo presumirá inocente mientras no se pruebe su culpabilidad conforme a la ley;

ii) Que será informado sin demora y directamente o, cuando sea procedente, por intermedio de sus padres o sus representantes legales, de los cargos que pesan contra él y que dispondrá de asistencia jurídica u otra asistencia apropiada en la preparación y presentación de su defensa;

iii) Que la causa será dirimida sin demora por una autoridad u órgano judicial competente, independiente e imparcial en una audiencia equitativa conforme a la ley, en presencia de un asesor jurídico u otro tipo de asesor adecuado y, a menos que se considere que ello fuere contrario al interés superior del niño, teniendo en cuenta en particular su edad o situación y a sus padres o representantes legales;

iv) Que no será obligado a prestar testimonio o a declararse culpable, que podrá interrogar o hacer que se interroge a testigos de cargo y obtener la participación y el interrogatorio de testigos de descargo en condiciones de igualdad;

v) Si se considerare que ha infringido, en efecto, las leyes penales, que esta decisión y toda medida impuesta a consecuencia de ella, serán sometidas a una autoridad u órgano judicial superior competente, independiente e imparcial, conforme a la ley;

vi) Que el niño contará con la asistencia gratuita de un intérprete si no comprende o no habla el idioma utilizado;

vii) Que se respetará plenamente su vida privada en todas las fases del procedimiento.

3. Los Estados Partes tomarán todas las medidas apropiadas para promover el establecimiento de leyes, procedimientos, autoridades e instituciones específicos para los niños de quienes se

alegue que han infringido las leyes penales o a quienes se acuse o declare culpables de haber infringido esas leyes, y en particular:

a) El establecimiento de una edad mínima antes de la cual se presumirá que los niños no tienen capacidad para infringir las leyes penales;

b) Siempre que sea apropiado y deseable, la adopción de medidas para tratar a esos niños sin recurrir a procedimientos judiciales, en el entendimiento de que se respetarán plenamente los derechos humanos y las garantías legales.

4. Se dispondrá de diversas medidas, tales como el cuidado, las órdenes de orientación y supervisión, el asesoramiento, la libertad vigilada, la colocación en hogares de guarda, los programas de enseñanza y formación profesional, así como otras posibilidades alternativas a la internación en instituciones, para asegurar que los niños sean tratados de manera apropiada para su bienestar y que guarde proporción tanto con sus circunstancias como con la infracción.

¹² Parés Soliva, Marina. Basado en la ponencia “Factores grupales y sociales del Bullying a través del análisis de casos” presentado en el I Congreso Internacional sobre Violencia Escolar en Almería.

Noviembre 2007. Disponible en <http://acosomoral.org/bully46.htm> (réf 17-12-07)

Y en <http://www.educaweb.com/noticia/2007/12/17/factores-acoso-escolar-210691.html> (réf 13-8-08)

¹³ Parés Soliva, Marina “Proyecto de intervención sobre bullying en la escuela”. Disponible en

http://www.belt.es/expertos/HOME2_experto.asp?id=3373 (réf 20-Nov-06) y en

<http://acosomoral.org/erga.htm>

¹⁴ Parés Soliva, Marina . “Un caso de Bullying ¿Cómo abordarlo?”. VI Congreso Internacional Virtual de Educación (Feb 2006). Disponible en <http://www.acosomoral.org/pdf/cive06.pdf> (réf 5-3-2006)

BIBLIOGRAPHIE

CONVENTION SUR LES DROITS DE L'ENFANT. Haut-Commissariat aux droits de l'homme. Disponible sur http://www.unhcr.ch/spanish/html/menu3/b/k2crc_sp.htm (réf 10-8-08).

PROCESSUS DE GROUPE ET SOCIAUX DANS L'INTIMIDATION. Marina Parés Soliva. VII Réunion internationale sur la prévention et la santé au travail. Vilanova i La Geltrú. Disponible sur <http://acosomoral.org/pdf/bullying2007.pdf> (réf 1-6-2007)

PROJET D'INTERVENTION SCOLAIRE DANS UN CAS D'INTIMIDATION. Marina Parés Soliva. Congrès «Être un adolescent aujourd'hui» Madrid - novembre 2005. Ed. FAD - Fondation pour l'aide contre la toxicomanie. Ministère du travail et des affaires sociales. Livre de présentation. Pag 421- 426. Madrid 2005. Aussi disponible sur <http://www.acosomoral.org/pdf/ProyectoBullying.PDF> (réf 30-11-2005)

Toute reproduction doit citer l'auteur et la source

© marinapares2007.

Por los derechos de la infancia y de la adolescencia : un compromiso mundial desde el derecho de participación en el XX aniversario de la Convención sobre los Derechos del Niño

Autores: Carlos Villagrasa Alcaide (coord.), Isaac Ravetllat Ballesté (coord.)

Editores: Editorial Bosch

Año de publicación: 2009

País: España

Idioma: español

ISBN: 978-84-9790-435-3